

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ СУРГУУЛЬ
МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИ, ЭЛЕКТРОНИКИЙН СУРГУУЛЬ
МЭДЭЭЛЭЛ, КОМПЬЮТЕРИЙН УХААНЫ ТЭНХИМ

Энхбаярын Жавхлан

Блокчэйн суурьт лиценз баталгаажуулалт
(Licence validation with blockchain)

Програм хангамж
Бакалаврын судалгааны ажил

Улаанбаатар хот

2024 он

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ СУРГУУЛЬ
МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИ, ЭЛЕКТРОНИКИЙН СУРГУУЛЬ
МЭДЭЭЛЭЛ, КОМПЬЮТЕРИЙН УХААНЫ ТЭНХИМ

Блокчэйн суурьт лиценз баталгаажуулалт
(Licence validation with blockchain)

Програм хангамж
Бакалаврын судалгааны ажил

Удирдагч: _____ Дэд профессор Ч.Алтангэрэл

Гүйцэтгэсэн: _____ Э.Жавхлан (20B1NUM0649)

Улаанбаатар хот

2024 он

Зохиогчийн баталгаа

Миний бие Энхбаярын Жавхлан "Блокчэйн суурьт лиценз баталгаажуулалт" сэдэвтэй судалгааны ажлыг гүйцэтгэсэн болохыг зарлаж дараах зүйлсийг баталж байна:

- Ажил нь бүхэлдээ эсвэл ихэнхдээ Монгол Улсын Их Сургуулийн зэрэг горилохоор дэвшүүлсэн болно.
- Бусдын хийсэн ажлаас хуулбарлаагүй, ашигласан бол ишлэл, зүүлт хийсэн.
- Ажлыг би өөрөө (хамтарч) хийсэн ба миний хийсэн ажил, үзүүлсэн дэмжлэгийг тайлангийн ажилд тодорхой тусгасан.
- Ажилд тусалсан бүх эх сурвалжид талархаж байна.

Гарын үсэг: _____

Огноо: _____

ГАРЧИГ

УДИРТГАЛ	1
1. ОНОЛЫН СУДАЛГАА	2
1.1 Блокчейн технологи	2
1.2 Блокчэйн зарим хэрэглээ	4
2. СИСТЕМИЙН СУДАЛГАА, ЗОХИОМЖ	6
2.1 Функционал шаардлагууд	6
2.2 Функционал бус шаардлагууд	7
3. СИСТЕМИЙН ХЭРЭГЖҮҮЛЭЛТ	8
3.1 Сонгосон технологи	8
НОМ ЗҮЙ	10
ХАВСРАЛТ	11
А. УДИРДАГЧИЙН ҮНЭЛГЭЭ ДҮГНЭЛТ	11

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

1.1	Блокчейний өгөгдөлийн бүтэц	3
A.1	Удирдагчийн үнэлгээ дүгнэлт	11

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

2.1	Функциональ шаардлага	6
2.2	Функциональ бус шаардлага	7

Кодын жагсаалт

УДИРТГАЛ

Орчин үеийн дижитал орчинд оюуны өмч, программ хангамж, цахим бүтээгдэхүүнийг хамгаалах, баталгаажуулах нь нэн чухал болсон. Энэхүү судалгааны ажлаар лиценз, баталгаажуулалт, блокчейн технологийн нарийн огтлолцлыг нарийвчлан судлах болно. Хэрэглэгчдэд лицензүүдийн үнэн зөв эсэх, хуваалцах, баталгаажуулах боломжийг олгоход гол анхаарлаа хандуулсан энэхүү судалгаа нь дижитал хөрөнгийн менежментэд шинэ загвар нэвтрүүлэхийн тулд блокчейний төвлөрсөн бус, халдашгүй шинж чанарыг ашиглах зорилготой юм.

Зорилго: Энэхүү судалгааны ажлын гол зорилго нь хэрэглэгчдэд блокчейн технологиор дамжуулан лицензүүдийн үнэн зөв эсэхийг шалгах, хуваалцах, баталгаажуулах боломжийг олгодог системийг боловсруулж, турших явдал юм. Төвлөрсөн бус, найдвартай системийг бий болгосноор лиценз баталгаажуулалтын үйл явцыг оновчтой болгож, илүү үр ашигтай, аюулгүй, хэрэглэгч төвтэй болгох явдал юм.

Программ хангамж эсвэл цахим бүтээгдэхүүн гэх зэргийн лицензийг хамгаалахад блокчейн технологийг ашигласан веб аппликейшн хөгжүүлж туршина.

Зорилт:

1. Блокчейн технологийн талаар судлах
2. Системийг хэрэгжүүлэх технологийн талаар судлах
3. Системийн зохиомж, архитектурыг боловсруулах
4. Блокчейн дээр суурилсан лиценз баталгаажуулалтын систем хөгжүүлэх

Үндэслэл: Цахим харилцаа холбоо хурдацтай хөгжиж буй өнөөгийн нийгэмд, хуулийн дагуу хүчин төгөлдөр бичиг баримтыг интернэт сүлжээг ашиглан хуваалцах хэрэг байна.

1. ОНОЛЫН СУДАЛГАА

1.1 Блокчейн технологи

Хамгийн анх блокчейн технологийн талаар 2008 онд Сатоши Накамото гэдэг этгээдийн нийтэлсэн “Биткойн: Peer-to-Peer электрон мөнгөний тогтолцоо” судалгааны ажлын нийтлэлд дурдагдсан байдаг.

Блокчейн гэдэг нь өгөгдөл буюу дата мэдээллүүдийг хадгалдаг нэгэн төрлийн мэдээллийн бааз гэж хэлж болно. Бааз доторх дата мэдээллийг Блок гэж нэрлэгдэх хэсгүүдэд багцлан хадгалж уг сүлжээнд холбогдсон бүх компьютерт ижил хуулбар болгон тархмал хэлбэрээр хадгална. Тэдгээр блокуудыг өөр хоорондоо гинжин хэлхээ буюу математик тооцоолол, цахим нууцлалын аргаар хэлхэн холбосноор бидний ярьж буй Блокчейн үүсэх юм.

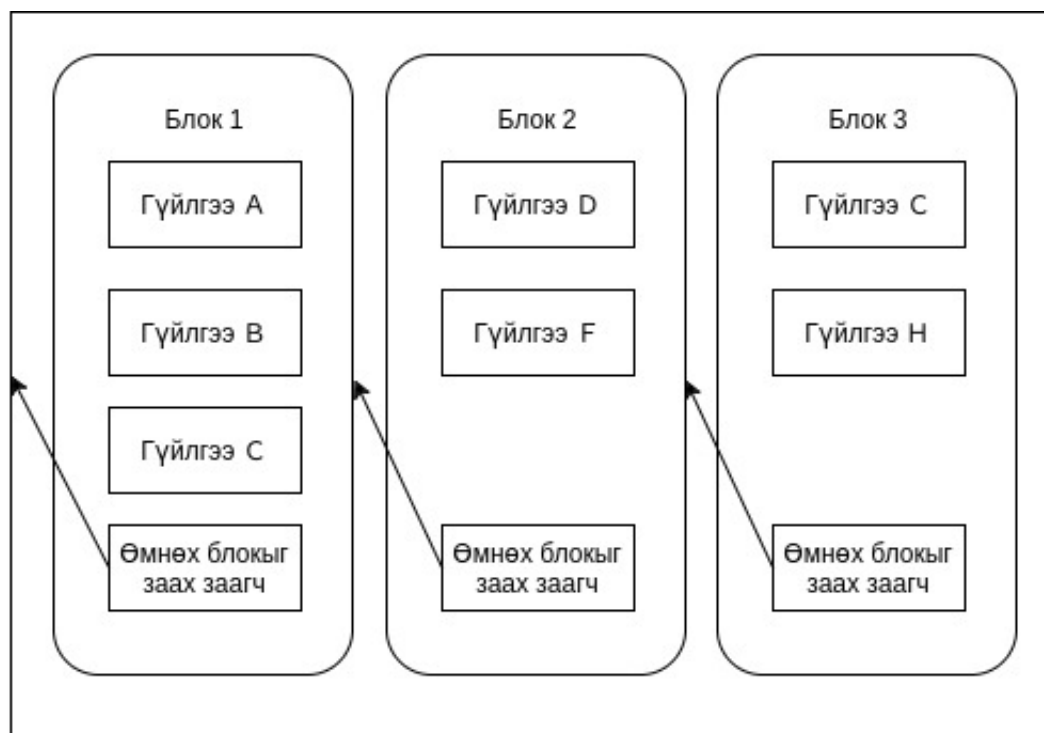
Тархсан Peer-to-Peer (P2P) сүлжээ гэдэг нь сүлжээнд оролцогч буюу зангилаанууд нь газарзүйн хувьд тархсан байдаг ба аль ч хоёр зангилаа хоорондоо байршлаас үл хамааран ямар нэг серверээр дамжилгүйгээр өөр хоорондоо шууд холбогддог сүлжээ юм.

Тархсан бүртгэлийн дэвтэр буюу Distributed ledger technology (DLT) технологи нь мэдээллийг тархсан P2P сүлжээний оролцогч нар дээр хадгалдаг технологи бөгөөд уламжлалт өгөгдлийн сангийн системээс ялгарах гол ялгаа нь төвлөрсөн өгөгдлийн сан болон төвлөрсөн удирдлагын функц байхгүйд оршино.

Блокчейн гэдэг нь DLT технологийн гол төлөөлөгч бөгөөд мэдээллийн гинжин хэлхээ юм. Блокчейнд тогтсон хэмжээтэй блок үүсгэж, үүн дотроо мэдээллийг хадгалах ба эхний блок дүүрэхэд дараагийн шинэ блок үүсгэдэг. Эдгээр блок нь хэйш функцээр кодлогдсон байх ба блокийг цаг хугацааны дагуу жагсааж, блок тус бүр яг өөрийн өмнөх блокийн мэдээллийг өөр дотроо хадгалах байдлаар гинжин бүтцийг үүсгэнэ.

Блокчейн технологийн хамгийн чухал, онцлох давуу тал нь төвлөрсөн бус тархсан бүтэцтэй бөгөөд сүлжээнд байгаа бүх компьютер блокчейний халдашгүй чанарыг үргэлж баталгаажуулж

байдаг ба хэн нэгэн, эсвэл аль нэг компани үүн доторх өгөгдөл түүний бүрэн бүтэн байдлыг удирдах боломжгүй байдагт байгаа юм. Блокчэйний бүх зангилаа ижил мэдээллийг агуулж байдаг болохоор “А” зангилаан дахь өгөгдөл эвдэрч гэмтвэл блокчэйний хэсэг болж чадахгүй, учир нь өгөгдөл нь бусад “В” болон “С” зангилааны өгөгдөлтэй ижил байж чадахгүй болно.

Зураг 1.1: Блокчэйний өгөгдөлийн бүтэц

Криптограф хэйш функц нь оруулсан өгөгдлийн уртаас үл хамааран тогтсон урттай хэйш утгуудыг буцаадаг. Оролтын зөвхөн нэг тэмдэгт өөрчлөгдөхөд гаралтын хэйш утгууд нь эрс ялгаатай байна. Энэ шинж чанарыг ашиглан, гүйлгээний өгөгдөл болон бусад бүх өгөгдлийн хувьд засвар ороогүй болохыг баталгаажуулах боломжийг олгодог.

Ухаалаг гэрээ гэдэг нь дундын зуучлагч буюу хуульч, нотариатгүйгээр хоёр этгээд гэрээ байгуулсныг баталсан компьютерийн код бөгөөд тухайн гэрээний нөхцөл, үүрэг, хариуцлагыг багтаасан байна. Анх этереум нь ухаалаг гэрээг оруулсан блокчэйн гэдгийг гаргаж, түүний дараагаар олон тооны блокчэйн ухаалаг гэрээг оруулж ирсэн. Ухаалаг гэрээ нь зөвхөн нөхцөл, үүргийг заахаас гадна автоматаар биелэх боломжтой байдаг.

1.2 Блокчэйн зарим хэрэглээ

Олон улсын хэмжээнд стартап компаниуд блокчэйн технологийг ашигласан шинэ системийг эрүүл мэнд, даатгал, татвар зэрэг олон салбарт санал болгож байна.

Жишээлбэл, эрүүл мэндийн салбарт блокчэйн рүү иргэний эрүүл мэндийн болон эмчилгээний түүхийг оруулдаг болгох систем юм. Энэ тохиолдолд эмчлэгч эмч тухайн иргэний мэдээллийг харах судалгаа, шинжилгээний зорилгоор авч ашиглахаар бол системд хүсэлт гаргахад зөвхөн тухайн иргэний зөвшөөрлөөр системээс мэдээлэл нь харагдана. Хүний эрүүл мэндийн мэдээлэл блокчэйн хадгалагдсанаар тухайн хүн дэлхийн аль ч улс оронд эмчилгээнд хамрагдахад асуудалгүй болж байгаа юм. Мөн блокчэйн хүн өөрийн итгэмжлэгдсэн төлөөллийг нэмж өгөх боломжтой бөгөөд тухайн хүн өөрөө блокчэйнээс мэдээллээ гаргаж өгөх боломжгүй нөхцөлд ашиглагдах юм. Хэрэв блокчэйн ашиглагдаж эхэлбэл зайнаас эмчлэх, эмчилгээний зөвлөгөө өгөх зэрэг шинэ төрлийн үйлчилгээнүүд хүчээ авах юм.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага 2017 онд блокчэйн технологи ашигласан олон төрлийн санал, санаачлагыг хэрэгжүүлснээс үүний нэг болох тусламж түгээлтийн бүртгэлийн систем амжилттай хэрэгжсэн байна. НҮБ-аас гаргасан судалгаагаар, нийт тусламжийн 30 орчим хувь нь очих ёстой хүлээн авагчдаа хүрдэггүй гэж гарсан байна. 2017 оны тавдугаар сараас НҮБ-ын Дэлхийн хүнсний хөтөлбөрт хэрэгжсэн хүрээнд Сирийн дүрвэгчдэд үзүүлж байгаа тусламжийг этереум блокчэйн ашиглаж түгээжээ. Тодруулбал, Иордан улсын дүрвэгчдийн хуаранд байрлаж байгаа Сири улсын 10500 дүрвэгчид хүнсний бүтээгдэхүүн (1.4 сая ам.доллар) түгээхэд криптовалютад суурилсан ваучер тарааж, уг ваучераа ашиглан хуаранд байрлах дэлгүүрээс хүнсний бүтээгдэхүүн авах боломжийг хангажээ. НҮБ-аас уг төслийг өмнөх тусламжтай харьцуулахад маш амжилттай хэрэгжсэн гэж үзэж байгаа бөгөөд 2018 оны хоёрдугаар улиралд тусламжинд хамрагдах хүний тоог 500,000-д хүргэхээр төлөвлөж байна гэж мэдээлж байна.

НҮБ-аас хамгийн сүүлд эхлүүлсэн нэг ажил нь хүүхдийг блокчэйн бүртгэлжүүлэх систем юм. Хуурамч бичиг баримт үйлдэн хүүхэд хил дамнуулахыг зогсооход хамгийн ээдрээтэй зүйл нь жинхэнэ юм шиг бүрдүүлсэн хуурамч бичиг баримтыг таних ажил байдаг. Хүний

наймаа ихээр явагддаг бүс нутагт хүүхдүүдийг шат дараатайгаар албан ёсны бүртгэлтэй болгож, түүнийг нь НҮБ-ын блокчэйн системд хадгална. Энэ төрлийн гэмт хэрэг хамгийн их явагддаг Молдав улсад хэрэгжүүлж эхэлсэн ажээ. НҮБ-ийн судалгаагаар 5-аас доош насны хүүхэд бүртгэлжээгүй байх тохиолдол зарим бүс нутагт их байдаг байна.

Швейцарийн Зуг (ZUG) хот нь крипто хот болохоор ажиллаж байгаа бөгөөд ийм уриа гаргасан бусад хот болох Сан-Франциско, Лондон, Токио, Сингапур, Нью-Йорк, Амстердамаас ялгагдах зүйл нь санхүү болон технологийн гарааны бизнесээ эхэлж буй компаниудад хууль эрх зүйн орчин нь маш тааламжтай юм. Зуг хотын удирдлага крипто хөндий байгуулж, иргэдээ блокчэйнд бүртгэж эхэлсэн ба 2017 оны арваннэгдүгээр сараас иргэддээ зориулж цахим ID авах вебийн үйлчилгээг нээсэн нь этереум блокчэйнд суурилсан ба хэрэглэгч хаанаас ч өөрийн мэдээллийг оруулан цахим ID-гаа авах боломжтой бөгөөд хотын зүгээс уг мэдээллийг зөвхөн шалгаж баталгаажуулах эрхтэй. Энэхүү цахим ID-гаа ашиглаад иргэд зөвхөн хотын үйлчилгээг (хэрэглээний төлбөр, түрээсийн төлбөр) авахаар хязгаарлагдахгүй ба 2018 оны хавар сонгуулийн санал өгөхөд (e-vote) ашиглахаар бэлдэж байна.

2. СИСТЕМИЙН СУДАЛГАА, ЗОХИОМЖ

2.1 Функционал шаардлагууд

ФШ 100	Систем нь лиценз идэвхжүүлэх үйл явцын үнэн зөв, бүрэн бүтэн байдлыг хангахын тулд блокчейн технологийг ашиглана.
ФШ 200	Хэрэглэгчид лицензийнхээ талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг харах боломжтой байх ёстой.
ФШ 300	Хэрэглэгчдэд лицензээ найдвартай шилжүүлэх, хуваалцах функцийг хэрэгжүүлэх.
ФШ 400	Шилжүүлэх үйл явцыг автоматжуулах, баталгаажуулахын тулд блокчейны ухаалаг гэрээг ашиглана.
ФШ 500	Хэрэглэгчид лицензийн хугацаа дуусахаас өмнө эсвэл дуусахад сунгах боломжтой байх ёстой.
ФШ 600	Систем нь хэрэглэгчдэд лицензийнхээ жинхэнэ эсэхийг шалгах, баталгаажуулах боломжтой байх.

Table 2.1: Функциональ шаардлага

2.2 Функционал бус шаардлагууд

ФБШ 100	Блокчейн технологи нь өгөгдлийн бүрэн бүтэн байдлыг хангаж, лицензийн мэдээллийг зөвшөөрөлгүй өөрчлөхөөс сэргийлнэ.
ФБШ 200	Систем нь гүйцэтгэлийн бууралтгүйгээр олон тооны хэрэглэгчид болон лицензүүдийг зохицуулах чадвартай байх ёстой.
ФБШ 300	Ухаалаг гэрээ нь модульчлагдсан байх ёстой бөгөөд шинэчлэгдэхэд хялбар байх ёстой.
ФБШ 400	Систем нь хүлээн зөвшөөрөгдсөн тодорхой хугацааны дотор гарын үсэг үүсгэх, баталгаажуулах хүсэлтийг хурдан боловсруулах чадвартай байх ёстой.
ФБШ 500	Систем нь янз бүрийн техникийн чадвартай хэрэглэгчдэд үүнийг үр дүнтэй ашиглах боломжийг олгодог хэрэглэгчдэд ээлтэй интерфэйстэй байх ёстой.
ФБШ 600	Систем нь лиценз олгох, дижитал гүйлгээ, блокчэйн технологитой холбоотой аливаа зохицуулалтын шаардлагад нийцэж байх.
ФБШ 700	Энэ систем нь гамшгийн үед өгөгдөл алдагдахгүй байхын тулд найдвартай нөөцлөх, сэргээх механизмтай байх ёстой.

Table 2.2: Функциональ бус шаардлага

3. СИСТЕМИЙН ХЭРЭГЖҮҮЛЭЛТ

3.1 Сонгосон технологи

3.1.1 *React & Next.js*

Declarative

React нь хэрэглэгчийн интерактив интерфэйс бүтээхийг хялбарчилдаг. Аппликейшны state бүрд зориулсан энгийн бүтэц зохион байгуулахаас гадна, React нь өгөгдөл өөрчлөгдөхөд яг зөв компонентоо өөрчлөн рендер хийдэг. Declarative бүтэц нь кодыг тань debug хийхэд хялбар болгохоос гадна, ажиллагаа нь илүү тодорхой болдог.

Компонент-д тулгуурласан

Бие даан state-ээ удирддаг маш энгийн компонент бичиж, эдгээрийг хольж найруулан нарийн бүтэцтэй хэрэглэгчийн интерфэйс бүтээх боломжтой. Компонентийн логик нь тэмплэйт-ээр бус JavaScript-ээр бичигддэг учраас өгөгдлийг апп хооронд хялбар дамжуулж, DOM-оос state-ээ тусд нь байлгаж чадна.

Next.js

Netflix, TikTok, Hulu, Twitch, Nike гэсэн орчин үеийн аваргууд ашигладаг энэхүү орчин үеийн фрэймворк нь React технологи дээр үндэслэгдсэн бөгөөд Frontend, Backend хоёр талд хоёуланд нь ажилладаг веб аппуудыг хийх чадвартайгаараа бусдаасаа давуу юм. Next.js-ийн үндсэн дизайн нь клиент болон сервер талын аль алиных давуу талыг ашиглаж чаддаг, ямар нэг дутагдалгүй веб сайтыг яаж хамгийн хурдан хялбар бүтээх вэ гэдгийг бодож тусгасан байдаг. Next.js нь сервер талд react компонентуудыг рендерлэн энгийн html, css, json файл болгон хувиргах замаар ажилладаг бөгөөд 2020 оноос олон нийтэд танигдсан JAMStack технологи

болон статик сайт, автоматаар статик хуудас үүсгэх, CDN deployment, сервергүй функц, тэг тохиргоо, файлын системийн рүүтинг (PHP-ээс санаа авсан), SWR (stale while revalidate), сервер талд рендерлэх зэрэг асар олон орчин үеийн шинэхэн технологиудыг бүгдийг хийж чаддаг анхны бүрэн веб фрэймворк гэж хэлж болно.

3.1.2 Solidity

Bibliography

- [1] React Documentation,
<https://react.dev/>

A. УДИРДАГЧИЙН ҮНЭЛГЭЭ ДҮГНЭЛТ

МУИС, МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИ, ЭЛЕКТРОНИКИЙН СУРГУУЛЬ
МЭДЭЭЛЭЛ, КОМПЬЮТЕРЫН УХААНЫ ТЭНХИМ

Програм ханга мнэ АНГИЙН
ОЮУТАН 3 тавигч -ийн

ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ДАДЛАГЫН АЖЛЫН УДИРДАГЧИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ

2023 оны 02 сарын 01

Програм аангалин ангийн 806/нм0649 кодтой оноутан 9. төвлөсөн
нь манай байгууллагад 2023 оны 12 сарын 29-ны өдрөөс 01 сарын 29-ны өдөр хүртэл
мэргэшүүлэх дадлагыг батлагдсан удирдамж, ажлын төлөвлөгөөний дагуу гүйцэтгэлээ.
Оюутан 9. Төвлөсөн -ын удирдамжийн дагуу дадлагын ажлыг гүйцэтгэсэн байдал:
Эхнийхээ өдөр цагдаагийн хуудас, өргөлдөөн, үйлчилгээний
удирдгаа, хяналт, 1 дахь баард 1 төсвийн, 1 хот - өмд, 2019 оны
хуудсан, 2020 оны 1 дүр баард, 1 хуудсан - 9
хуудсан, 2021 оны 1 дүр, 2022 оны 5: өмд - баар - 2021
ашиглан а. Резонанс хуудас, үйлдэл 8. Чухам
үйлдэл, 2022 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр
1. баар - 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр
2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр
Чууд: ~ Өмд, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр
~ Хуудсан, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр
~ 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр
~ 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр
~ 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр
~ 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр, 2023 оны 1 дүр

Үнэлгээний санал: Үйлдвэрлэлийн дадлагын хариуцсан удирдагчийн өгөх оноо
(10 онооноос өгнө)

10 euros

Үйлдвэрлэлийн дадлагын хариуцсан удирдагч М. Бамуун Бамуун

Зураг А.1: Удирдагчийн үнэлгээ дүгнэлт